

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерство образования и науки Республики Бурятия
МКУ "Селенгинское районное управление образованием"
МБОУ Носхонская СОШ им. В.Д.Ринчинова

Рассмотрено
Методсоветом школы
«19» июня 2024 г.

Согласовано
Замдиректора по УВР:
Болхоева С.Д.Б. *СДБ*

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета
«Родной язык»
для 2 класса начального общего образования
на 2024-2025 учебный год

Составитель: Болхоева Александра Константиновна,
учитель начальных классов

улуc Зурган-Дуба

2024г.

ТАЙЛБАРЫ БЭШЭГ

«Буряад хэлэн» гэхэн курсын ажалай программа хадаа Россиин Федерациин хуралсалай Министерствын тогтоолнууд дээрэ үндэһэлжэ зохёогдоһон хуралсалай программа болоно:

- Федерального закона «Об образовании в Российской Федерации» от 29.12.2012 г;
- Закона Республики Бурятия от 13.12.2013 № 240-V «Об образовании в Республике Бурятия»;
- Закона Республики Бурятия от 10 июня 1992 г. №221-XII«О языках народов Республики Бурятия» (с изменениями и дополнениями);
- Федерального государственного стандарта основного общего образования (утвержден приказом Министерства образования и науки Российской Федерации от 17 декабря 2010 г. № 1897 «Об утверждении и введении в действие федерального государственного образовательного стандарта основного общего образования» (зарегистрирован в Минюсте России 6 февраля 2015 г., рег. номер 35915);
- приказа Министерства образования и науки Российской Федерации от 29.12.2014 г №1644 «О внесении изменений в приказ Министерства образования и науки Российской Федерации от 17 декабря 2010 г №1897 «Об утверждении федерального государственного стандарта основного общего образования»;
- приказа Министерства образования и науки Российской Федерации от 31.12.2015 № 1577 «О внесении изменений в федеральный государственный образовательный стандарт основного общего образования, утвержденный приказом Министерства образования и науки Российской Федерации от 17 декабря 2010 г. № 1897» (Зарегистрирован в Минюсте России 02.02.2016 № 40937);
- Федеральных перечней учебников на 2017/2018 учебный год (утверждены приказом Минобрнауки России от 31 марта 2014 г №253 (ред. от 08.06.2015)с изменениями на 26 января 2016 года «Об утверждении федерального перечня учебников, рекомендуемых к использованию при реализации имеющих государственную аккредитацию образовательных программ начального общего, основного общего, среднего общего образования»);
- СанПиНа 2.4.2.2821-10 "Санитарно-эпидемиологические требования к условиям и организации обучения в общеобразовательных учреждениях"» (утверждены постановлением Главного государственного санитарного врача Российской Федерации от 29 декабря 2010 г. №189, зарегистрированным в Минюсте России 3 марта 2011 г., рег.номер 19983)

Эхин хургуулиин 2-дохи класста үзэгдэдэг буряад хэлэнэй *гол зорилго*: түрэл буряад хэлэн дээрэнэ бэшүүлжэ, уншуулжа, харилсуулжа хургаха; буряад хэлэн гэхэн наукатай танилсуулха.

Эхин классуудта буряад хэлэ зааха *тодорхой характеристикэ гэхэдэ*:

- хэлэн ухаан хоёрой хоорондоо нягта холбоотой байдаг дээрэнэ үхибүүдые түрэл хэлэндэнэ хургахадаа, тэдэнэй ухаан бодолые хүгжөөхэ, баяжуулха;
- хурагша бүхэниие зүбөөр, уран гоёор, удхыень ойлгон уншаха дадалтай болгохо;
- түрэл арадай ёһо заншалнуудые болон сэсэн мэргэн хургаалнуудые ойлгуулха;

- Эхэ орондоо, тоонто нютагтаа, буряад хэлэндээ, арад зондоо, бэшэшье үндэһэтэндэ дуратайгаар хүмүүжүүлхэ;
- һурагшадай аман хэлэлгы хэшээл бүхэндэ баяжуулангаа, тэдэниие эли тодоор, литературна хэлэн дээрэ хэлүүлжэ, һанал бодолыень алдуугүйгөөр, сэбэр гоёор бэшүүлжэ һургаха.

Үгтэһэн программа эхин классай һурагшадай ухаан бодолдонь болон һаһандань үндэһэлэн зохёогдонхой. Һурагшадые амаруулхын тула хэшээл бүхэндэ физминутка үнгэргэхэ хэрэгтэй. Физминуткын үедэ элдэб упражнени дүүргүүлхынгээ хажуугаар хэлэлгэ хүгжөөлгын хүдэлмэри ябуулжа боломоор. Эхин һургуулийн шухалын шухала зорилго хадаа үхибүүдые һайнаар уншуулжа, зүбөөр хэлүүлжэ ба бэшүүлжэ һургаха; арадайнгаа аман уран зохёолдо, Эхэ орондоо, түрэхэн тоонто нютагаа, түрэлхи хэлэндээ, түрэл арад зондоо, бэшэшье яһатанда дуратайгаар хүмүүжүүлхэ; арад зонойнгоо һайн һайхан ёһо заншалнууд ба сэсэн мэргэн һургаалнуудые ойлгуулха г.м. Һурагшад уншажа, бэшэжэ һургаха; хэлэлгэ, хэлэн ба литература тухай туруушын мэдэсэнуудые угэхэ. Һурагшадай ухаан бодолы баяжуулха. Һурагшадай бэшэмэл ба аман хэлэлгы эдэбхитэй болгохо.

Һурагшадай ухаан бодолой ба ойлголгын эдэбхиие хүгжөөхэ, үхибүүдые һуралсалдаа анхаралтайгаар хандажа һургаха.

Уншалгада, бэшэлгэдэ, шагналгада хэрэгтэй һанаан сэдхэлэй ба физиологическа үүргэ дүүргэхэ.

Буряад хэлэ эхин шатын һургуулида үзэхэдөө, һурагшад хайшаашье тэгшэ, юрэнхылэгдэһэн шадабаринуудтай (универсальные учебные действия, саашадаа текст соо - УУД) болохо ёһотой.

Үхибүүнэй өөрын хүгжэлтын дүнгүүд (личностные результаты) – өөрын ба хүнүүдэй ажабайдалда түрэл хэлэн ямар үүргэтэйб гэжэ ойлгоно (хэлэнэй аргаар хажуудахи хүнтээ харилсанаб, бэшэмэл текстын удха үзэнэб гэжэ ойлгоно), хүнэй аман ба бэшэгэй хэлэлгын онсо өөрэ байһые ойлгоно (аянга, хэлэлгын темп, үгэнүүдэй болон сэглэлтын тэмдэгүүдэй үүргэ).

Бээз гуримшуулаад ябаха шадабари (регулятивные УУД):

- багшатаа хамта хэшээлэйнгээ зорилго табиха;
- хэшээлдээ юу хэһэнээ хойно хойноһоонь тоолохо;
- юу хэхэ гээшэбиб гэжэ уридшалан хэлэхэ;
- өөрынгөө, нүхэдэйнгөө, классайнгаа ажал багшатаа сугтаа урид зохёогдоһон критеринуудээр шалгаха;
- багшын үгтэһэн түсэбөөр, алгоритмаар хүдэлжэ шадаха.

Оришон тойрониие шуудалха шадабари (познавательные УУД):

- номоор хүдэлхэ (номой гаршагай, тусгаар тэмдэгүүдэй үүргэ ойлгохо);
- зураг хаража гү, али текст уншажа асуудалнуудта харюу олохо;
- багшатаа болон нүхэдтээ хамта дүн гаргаха;
- үгөөр хэлэгдэһэн ойлгосо схемэ, таблица, модель болгохо. Тиин һөөргэнь модель соо харуулаатай ойлгосо үгөөр хэлэхэ;
- текстын удха дамжуулха.

Харилсаха шадабари (коммуникативные УУД):

- өөрынгөө һанаа бодол аман хэлэлгээр, тиихэдэ багахан текст зохёожо, бэшэгэй хэлэлгээр харуулха;

- хажуудахи хүнүүдээ шагнаха, тэдэнэй хэлэһэниие ойлгохо;
- уран гоёор уншаха, хөөрэхэ;
- классайнгаа үхибүүдтэй, багшатаа яагаад ажалаа эмхидхэхэ, ямар журамууды сахиха тухайгаа хэлсэхэ;
- хоёр хоёроороо, бүлэг бүлгөөр хүдэлхэ, тиихэдээ олон ондоо «тушаал» бэе дээрээ абаха: ударидагшын, даабари дүүргэгшын, бэшээшын г.м.

Буряад хэлээр шадабари (предметные УУД):

- багшын, нүхэдэйнгөө уншалан текст хадуун абаха;
- бүхэли үгөөр, зүбөөр, ойлгосотойгоор, уранаар уншаха;
- текстын нэрын удха ойлгохо;
- хөөрэхэн, асууһан, шангадхаһан мэдүүлэлнүүдэй янзанууды мэдэхэ; тэдэниие аянгалха;
- мэдүүлэлнүүды зохёохо, хүсөөхэ, сэгнэхэ, зүб болгохо;
- үгэнүүдтэ асуудал табиха;
- үгэнүүды асуудалнуудаарнь мэдүүлэлэл болгохо;
- үгэ соохи абяанууды зүбөөр нэрлэхэ, аялган болон хашалган абяануудай илгарал нэрлэхэ;
- үгэ үедэ хубааха, шэнэ мүртэ яаж нүүлгэхы мэдэхэ;
- буряад алфавит мэдэхэ, алфавидаар үгэнүүды хубарюулха;
- үгэ соохи түргэн болон удаан аялгануудай үүргэ ойлгохо (үгын удха ондоо болгодогыень);
- үгэ соохи йотированна үзэгүүдэй «ажал» мэдэхэ: хашалганай удаа, үгын болон үсын эхиндэ;
- дүримүүды баримталан, үгэ соо аялган үзэгүүды зүб бэшэжэ шадаха (аялганай тааралдал, аялганай хубарил, түргэн у-ү, удаан уу-үү, уй-үй, ы-ии, өө-ээ);
- хонгёо ба бүдэхи хашалганууды илгаруулха;
- хатуу ба зөөлэн хашалганууды илгаруулха, хашалгануудай зөөлэниие харуулха арга мэдэхэ;
- үгэ соохи бүдэхи хашалгануудай урда дайралдадаг б, г, д хашалгануудай үгүүлбэри тухай мэдэхэ;
- абтаһан үгэ тухай ойлгосотой байха, абтаһан үгын сохилтотой аялганай үгүүлбэри болон бэшэлгэ мэдэхэ, хашалган хүүлтэй ородоор бэшэгдэдэг абтаһан үгэнүүдэй буряад хэлэн дээрэ бэшэлгэ мэдэхэ, абтаһан үгын хүүлэй сохилтогүй аялганй бэшэлгэ мэдэхэ;
- юумэнэй нэрэ тусхай ойлгосотой байха: хэн? юун? гэжэ асуудалда харюусадаг, юумэ нэрлэдэг, нэгэнэй, олоной тоогой түхэлнүүдтэй байдаг, олоной тогой түхэл тусхай залгалтануудаар харуулагдадаг, тусхайта юумэнэй нэрэнүүд, тэдэнэй янзанууд, ехэ үзэгөөр бэшэг дээрэ харуулагдаха тухай, юумэнэй нэрын асуудалнуудаар хубилха ёһо мэдэхэ;
- үйлэ үгэ тухай ойлгосотой байха: хэлэлгэ соохи үүргэ, юу хэнэб? яанаб? яаж байнаб? гэжэ асуудалда харюусадаг, юумэнэй үйлэ нэрлэдэг, үйлэ үгэ мэдүүлэл соо хэлэгшэ болодог гэжэ мэдэхэ;
- тэмдэгэй нэрэ тухай ойлгосотой байха: хэлэлгэ соохи үүргэ, ямар? гэжэ асуудалда харюусадаг, юумэнэй шанар, тэмдэг нэрлэдэг, удхаараа юумэнэй нэрэтэй нягта холбоотой байдаг, тэмдэгэй нэрын жэшээ дээрэ синонимууд, антонимууд гэжэ үгын удха мэдэдэг болохо;

- үгын бүридэл тухай мэдэсэтэй болохо: үгын үндэһэн, түрэл үгэнүүд, нэгэ үндэһэтэ үгэнүүдэй шэнжэ, үгын үндэһэ илгaha тухай, түрэл үгэнүүд болон нэгэ үгын түхэлнүүд гэжэ ойлгосонууды илгаруулха;
- хэлэлгэ тухай ойлгосотой болохо: хэлэлгэ мэдүүлэлнүүдхээ бүридэдэг, мэдүүлэлнүүд хоорондоо удхын харилсаатай байдаг, хэлэлгэ аман ба бэшэгэй гэжэ илгардаг, монолог болон диалог гэжэ байдаг;
- текст, абзац тухай ойлгосотой болохо, текст хубинуудта хубаажа, түсэб табиha шадабаритай болохо, зураглаһан, домоглоһон гү, али холимог түхэлэй текст зохёожо шадаха ёһотой, тэрэнээ бэшэгэй хэлэлгээр харуулха ёһотой;
- хоёрдохи класста буряад хэлээр олгогдохо гол шадабари – буулгажа бэшэхэ шадабари: алгоритм хамта зохёохо, тэрэнээр буулгаха, өөрынгөө ажал сэгнэхэ.

Тиихэдээ үхибүүн түрэл хэлэтэйб гэжэ мэдэрэлтэй болохо, тэрэнээ найнаар шудалбал, хүнүүдтэй харилсахаб, хэлэһэн юумыемни хүнүүд ойлгохо, би өөрөөшье хүнүүды найнаар ойлгодог болохоб гэжэ мэдэрэлтэй болохо.

Программын бүридэл

Хоёрдохи класстаа эхилээд, эхин шатын хургуулидабуряад хэлэ үзэлгэ Мэдүүлэл ба Текст, Үгэ, Хэлэлгын нюусанууд гэхэн бүлэгүүдхээ бүридэнэ.

Мэдүүлэл ба Текст. Эхин классуудта буряад хэлэ үзэлгын гол зорилго – үхибүүды бэшэгэй зүб хэлэлгэтэй болгохо, тэрэнэй хүгжэлтын үндэһэ табиha. Тон тиимэһээл класс бүхэндэ эндэ нэрлэгдэһэн хоёр халбариде ехэхэн һуури үгтэһэн байха.

Һурагшад мэдүүлэл гэхэн ойлгосын гол шэнжэнүүды дабтана, нэрлэбэл: мэдүүлэл үгэнүүдхээ бүридэдэг, дүүрэн һанал бодол харуулдаг, мэдүүлэл соо ороһон үгэнүүд хоорондоо холбоотой байдаг, мэдүүлэл соо ороһон үгэнүүдтэ асуудал табижа болохо. Тиин мэдүүлэлнүүд аянгаараа хөөрэхэн, асууһан, шангадхаһан гээд илгардаг гэжэ танилсана. Бэшэг дээрэ зүбөөр мэдүүлэлнүүды харуулха шадабарияа мүлинэ. Мэдүүлэлнүүды зүб аянгатайгаар уншана, үгэнүүдхээ мэдүүлэлнүүды зохёожо һурана.

Текст мэдүүлэлнүүдхээ бүридэнэ, тэдэнь хоорондоо удхын харилсаатай байна. текст бүхэн өөрын нэрэтэй. Тиимэһээ нэрын уншаад, юун тухай хэлэгдэхэб гэжэ ойлгохоор – иимэ ойлгосонууд улам гүнзэгырүүлэгдэнэ. Юун тухай текст гээшэб гэжэ уншахынгаа урда тээ, уншажа байхадаа, уншаһанайнгаа удаа һурагшад өөһэдөө ойлгожо абахаяа оролдоно. Тиимэһээ текст үзэлгэ уншалгын хэшээлнүүдтэй нягта холбоотой болоно.

Үгэ эхин классуудта үзэгдэдэг халбаринуудай гол нэгэнь болоно. Буряад хэлэ үзэхэдэ, үгэ иимэ талануудһаа харуулагдана:

1. Үгэ үгүүлэгдэнэ, тиимэһээ абяануудһаа бүридэнэ, абяанууд бэшэг дээрэ үзэгүүдээр харуулагдана.
2. Үгэ хубинуудтай, өөрын бүридэлтэй, үгэнүүд ондоо үгэнүүдхээ бии болодог.
3. Үгэ грамматическа шэнжэтэй.
4. Үгэ лексическэ удхатай, үгэнүүд хоорондоо холбоотой, үгэнүүд өөрын хэрэглэлэгтэй байжа болоно.

Хоёрдохи класста фонетикын талаар олгогдоһон шадабаринууд бүридхэгдэнэ: абяан, аялган болон хашалган абяанууд, түргэн, удаан, дифтонг абяанууд, хонгёо болон бүдэхи, хатуу болон зөөлэн хашалганууд. Абяанууды зүбөөр үгүүлжэ, шагнажа абаха, хадуун абажа, шагнажа абаһан үгээ үзэгүүдээр харуулжа, үгэнүүдэй абяан болон үзэгүүдэй анализ, модель табижа һурана. Буряад алфавит мэдэлэг болоно, тэрэниие практическа даабари дүүргэхэдэ хэрэглэнэ.

Буряад хэлэнэй орфографиин дүримүүдэй фонетическэ онсонууд дээрэ үндэхэлдэг байһан дээрэхээ фонетикэ үзэлгэ хадаа аргагүй хэрэгтэй байна. аялган болон хашалган үзэгүүдэй бэшэлгэ ойлгожо абана, аялганай тааралдал, һубарил, нугарал гэжэ гол дүримүүдтэй танилсана, у-ү, уу-үү, уй-үй аялгануудай бэшэлгэ зэргэсүүлэн ойлгоно.

Хоёрдохи класста шабинар буулгажа бэшэхэ шадабаритай боложо эхилнэ. Тиихэдээ бүхы дүримүүдые практическаар ойлгоно. Тусхай алгоритм үгтэнэ.

«Үгын бүридэл», «Үгын бии бололго» гэхэн тусхай темэнүүд хоёрдохи класста үзэгдэнэ. Тиихэдээ үгэнүүд нэгэ үндэхэтэй, нэгэ удхатай байжа түрэлнүүд болодог юм гэжэ ойлгоно, үгын үндэхэ илгажа һурана, түрэл үгэнүүд болон үгын түхэл гэхэн ойлгосонууды практическаар илгаруулха болоно.

Үгэ – лексикын гол зүйл. Тиихэдээ оршон тойроной юумэнүүдые, үзэгдэлнүүдые нэрлэнэ. Эхин хургуулиин бүхы классуудта үгын удха дээрэ ажал хэгдэнэ. Үгын удха словаряар харуулжа һурана, практическа аргануудаар синонимуудтай. Антонимуудтай, омонимуудтай. Тиихэдэ олон удха болон шэлжэхэн удхануудтай танилсана.

Үгэ – морфологиин зүйл. лексикын удаа морфологи үзэхэдөө, үхибүүнэй ухаан бодол нэгэ бага ондоогоор гүйхэ болоно, абстрактна шанартай болоно. Үгэ морфологическа категории категори гэжэ үзэхэдөө, үгын хэлэлгэ соо дүүргэдэг үүргэхэ дулдыдана, «предметность», «процессуальность», «признаковость» гэхэн ойлгосонууд дээрэ хүдэлмэри эмхидхэгдэхэ болоно. 2-дохи класста үхибүүд үгэнүүдые бүлэг болгон, хэн? юун? юу хэн? Яана? Ямар? гэжэ асуудалнуудта харюусадаг үгэнүүд, юумэ, үйлэ, шанар нэрлэдэг үгэнүүд гэжэ ойлгоно. Асуудалнууды табижа. Тиихэдэ тусхай асуудалнуудта харюусадаг үгэнүүдые илгажа, нэрлэжэ һурана, хэлэлгын хубинуудай нэрэнүүдые мэдэхэ болоно. Тиихэдээ юумэнүүд ганса байдаггүй, олон байдаг гэжэ ойлгоно, олон юумэнүүдые харуулха зүйлнүүдые мэдэдэг болоно. Үгэнүүдые хоорондонь. Тиихэдэ хэлэлгын хубинуудаар зэргэсүүлжэ, тэдэнэй харилсаа анхаржа, элирүүлжэ һурана.

Хэлэлгын нюусанууд гэхэн бүлэг программа соо илгарна. Тэрэнэй гол шэглэл хадаа хэлэлгэ хүгжөөлгэ болоно. Хэлэлгэ хүгжөөлгын гол зорилгонууд гэхэдэ иимэнүүд:

1. Үхибүүдэй үгын нөөсэ баяжуулга. Энэ хадаа үгын удха ойлгохо, нэгэ түрэл үгэнүүдые нэрлэхэ, үгэнүүдые темэнүүдээр бүлэглэхэ, адли удхатай үгэнүүдэй зэргэ зохёохо, словаряар хүдэлмэрилхэ г.м. шадабаритай болгохо.

2. Хэлэлгын грамматическа тала хүгжөөлгэ. Хүнүүд харилсахадаа, үгэнүүдые хоорондонь холбон, һанал бодолоо дамжуулна гэжэ ойлгуулха, тиин үгэнүүдэй хоорондохы холбоо олгохо, холбожо шадаха, мэдүүлэлнүүдые зохёохо, тэдэнэ аянгалха, дэлгэрэнгыгээр һанал бодолоо дамжуулха аргатай болохо, текст зохёожо шадаха – иимэ шадабаринуудтай болохо аргатай.

3. Холбоо хэлэлгэ хүгжөөлгэ. Үхибүүдые өөһэдөөрнь һанал бодолыень хэлүүлжэ. Аман болон бэшэгэй хэлэлгын аргаар дамжуулжа һургаха, тиихэдээ яряанай хэлэн, һуралсалай номой хэлэн, уран зохёолой хэлэн, очерк, мэдээсэлэй хэлэн ямар байдаг юм гэжэ ойлгуулха.

4. Уран хэлэлгэ хүгжөөлгэ тала. Үхибүүдые хэрэгтэй аянгатайгаар, эли тодоор, зүб үгүүлбэритэйгээр хэлүүлжэ һургаха.

Түсэблэхэн үрэ дүнгүүд үзэхэ һуралсалай курста

Һуралсалай жэлэй һүүлдэ 2-дохи классай һурагшад иимэ мэдэсэ ба дүй дүршэлтэй болоһон байха ёһотой.

Һурагшад ямар юумэ мэдэхэ ба шадаха ёһотойб гэхэдэ:

-Түргэн ба удаан аялгануудай, дифтонгнуудай, йотирована аялгануудай илгаае. Аялгануудай тааралдалые, абтаһан үгэнүүдэй һүүлэй аялгануудые, мэдүүлэлэй дунда ехэ үзэгөөр бэшэгдэдэг үгэнүүдые, мэдүүлэлэй һүүлдэ табигдадаг сэглэлтын тэмдэгүүдые.

Һурагшад иимэ дадалтай болоһон байха:

-Багшын уншажа үгэхэдэ, 10 – 15 үгэтэй текстые алдуугүйгөөр, гоё сэбэрээр бэшэхэ.

-Фонетическэ шүүлбэри хэхэ: аялган, хашалган хоёрой илгаае, түргэн ба удаан аялгануудые, хатуу ба зөөлөн хашалгануудые, абтаһан үгын һүүлэй аялгануудые зүбөөр хэлэжэ үгэхэ.

-Мэдүүлэл сооһоо шухала гэшүүдые оложо, тэрээн соохи үгэнүүдэй удхын холбоое асуудалаар олохо (аман үгөөр).

Буряад хэлээр һурагшадай мэдэсэ, шадабари, дадал сэгнэхэ эрилтэ

Шалгалтын диктантнууд, тэдэниие үнгэргэхэ арганууд.

Диктант текстын хэмжээдэ эрилтэнүүд:

- 2- дохи классай нэгэдэхи хахад жэлэй һүүлдэ гү, али хоёрдохи хахад жэлэй эхиндэ 15-20, жэлэй һүүлдэ 25-35 үгэнүүдтэй диктантнуудые бэшүүлхэ.

Программын ёһоор словарна диктантын хэмжээнүүд:

- хоёрдохи класста - 8-10 үгэ.

Словарна диктантнуудые шалгахандаа, сэгнэлтын иимэ ноормонуудые баримталха:

«5» - нэгэшье орфографическа алдуугүй байха;

«4» - нэгэ орфографическа алдуутай, нэгэ заһабаритай;

«3» - хоёр орфографическа алдуутай;

«2» - гурба-табан орфографическа алдуутай.

Диктантнуудые сэгнэлгэ.

«5» сэгнэлтэ – нэгэшье орфографическа алдуугүй, үзэгүүдээ зүбөөр, текст сэбэрээр бэшэгдэһэнэй түлөө табигдаха.

«4» - 2-3-һаа үлүү бэшэ орфографическа алдуутай, ондо ондоо орфограммонуудтай үгэнүүдтэ 2 – 3 заһабари хэгдэһэнэй, үзэгүүдэй һарюугаар, һаланаар бэшэгдэһэнэй түлөө табигдаха.

«3» - 4-5 орфографическа алдуутай, ондо ондоо орфограммонуудтай үгэнүүдтэ гурбанһаа дээшэ заһабари хэгдэһэнэй, олон үзэгүүдэй хазагайруулжа байгаад, һалан муухайгаар бэшэгдэһэнэй түлөө табигдаха.

«2» - зургаанһаа дээшэ орфографическа алдуутай ажалда табигдаха.

Уншалгын дадал сэгнэлгэ

Һуралсалай жэлдэ уншалгаар дадал саг үргэлжэ шалгагдажа байха ёһотой (четверть бүхэнэй һүүл багаар). 1 – 4-хи классуудта һурагшадай уншаагүй тусхай текст ондоо ном сооһоо абтаха, һурагша бүхэнэй дүршэл шалгахын тула нэгэ текст хэрэглэхэ.

Нэгэ минута соо уншаһан үгэнүүдэй тоо хараадаа абажа, сэгнэлтэ иигэжэ табиha:

Класс	Сэгнэлтэ болон уншаха текстын үгын тоо			
	«5»	«4»	«3»	«2»
1	30-һаа дээшэ	15-20	15 доошо	-
2	40-һөө дээшэ	30-40	25-30	25-һаа доошо
3	60-һаа дээшэ	50-60	35-50	35-һаа доошо

4	70-аа дээшэ	60-70	45-60	45-аа доошо
---	-------------	-------	-------	-------------

Һурагшадай хэр зэргэ уншадаг болоһые ажаглалга дээрэһээ сэгнэхэ ёһотой. Текст дээрэ хүдэлхэ шадабари хараадаа абан, класс бүридэ программын эрилтын үндэһөөр табигдаһан хэмжээ баримталан, һурагшадай уншалгын дүршэл сэгнэхэ.

«5» сэгнэлтэ хэрбээ:

- 2 – 4 - дэхи классуудта удхын сохилто баримталан, сэгнэлтын тэмдэг зүбөөр илган уншахадань; уншаһан текстын гол удха зүбөөр ойлгоод, хэлэжэ, хөөрөжэ шадаа хаань;
- шүлэг сээжээр хэлэхэдээ, үгэнүүдээ зүбөөр, нэгэшые торонгүй, уран гоёор уншаһан байхадань табиха.

«4» сэгнэлтэ хэрбээ һурагшын:

- уншахадаа, үгэнүүдтэ 2-3 алдуу гаргаа хаань, сэгнэлтын тэмдэгэй хойно (точко, запятой, асууһан ба шангадхаһан) зогсолто хээгүй хаань;
- сээжээр уншахадаа, үгэнүүдтэ 2-3 алдуу гаргаа хаань гү, али сэглэлтын тэмдэг хоолойгоороо илгаагүй хаань; уншаһан текстынгээ удха зүбөөр ойлгобошые, тэрэнээ тодо бэшээр найруулан хөөрөө хаань;
- уншаһанаа хөөрөжэ үгэхэдөө, зарим нэгэ ушарта торолсожо, багшын туһаламжаар заһажа хэлэһэн байхадань табиха.

«3» сэгнэлтэ хэрбээ һурагшын:

- уншахадаа, үгэ хазагайруулжа гү, али үгэ ба үенүүдые һэргүүлжэ, орхижо, 4-5 алдуу гаргаа хаань, эли тодоор уншаагүй хаань;
- уншаһан текстынгээ гол удха багшын тухаламжаар хэлэжэ шадаа хаань;
- сээжээр уншахадаа, текст гүйсэд мэдэхэгүй, сэглэлтын тэмдэгүүдтэ зогсолто хээгүй хаань;
- хэлэлгэ соогоо алдуу гаргахдаа (үгэ буруу хэрэглэхэ, мэдүүлэл дутуу, үсөөн үгэтэй г.м.), уншаһан текстынгээ удаа дара алдаашые хаа, найруулан хэдэжэ шададаг байхадань табиха.

«2» сэгнэлтэ хэрбээ һурагшын:

- үгэ бүхэниие таһалдангяар, сэглэлтын тэмдэгтэ зогсолто хэнгүй уншахада, 6-аа үлүү алдуу гаргахадань;
- сээжээр уншаха текстынгээ ехэнхи хубиие мэдэхэгүйдэ, абяан ба үзэгүүдые хазагайруулжа, 6-аа үлүү алдуу гаргахадань;
- уншаһан текстынгээ гол удха найруулан хэлэжэ шадаагүй хаань;
- текстын удхын удаа дараа найруулан хэлэжэ шададаггүй, хэлэлгэдээ олон алдуу гаргадаг байхадань табиха.

Буряад хэлэ үзэлгэдэ 2 класста эрдэм һуралсалай түсэбөөр неделидэ 2 час үгтэнэ. 2023-2024 һуралсалай жэлдэ бүхыдээ 68 час болохо.

Тус программа 1 жэлдэ зохёогдоо. Багша программын «Каледарна – тематическа түсэблэлгэ» хубилгаха эрхэтэй.

Календарна-тематическэ түсэблэлгэ буряад хэлээр.

№	Раздел Темэ	Саг	Нара үдэр	
			План	Факт
Мэдүүлэл (7 час)				
1	Мэдүүлэл гэжэ юун бэ?	1		
2	Мэдүүлэлэй эхиндэ ямар үзэг бэшэгдэхэб?	1		
3	Мэдүүлэлэй шухала гэшүүн гэжэ юун бэ?	1		
4	Мэдүүлэлэй шухала гэшүүд ямар нэрэтэйб?	1		
5	Мэдүүлэл соохи үгэнүүдэй холбоо яажа олохоб?	1		
6	Хэлэлгэ соо элдэб янзын мэдүүлэлүүд хэрэгтэй гү?	1		
7	Мэдүүлэлэй һүүлдэ ямар сэглэлтын тэмдэг табигдахаб?	1		
Үгэ. Абьян ба үзэгүүд (5 час)				
8	Үгэ гэжэ юун бэ? Словарна диктант.	1		
9	Аялган абьян хашалган абьянһаа юугээрээ илгаатайб?	1		
10	Юун үе бии болгоноб?	1		
11	Үгэ соо хэды үе байжа болохоб?	1		
12	Үе таһалжа, шэнэ мүртэ оруулха дүрим. Диктант.	1		
Буряад алфавит (2 час)				
13	Алфавит гэхэн үгэ юу тэмдэглэнэб?	1		
14	Үгэнүүдэй адли үзэгөөр эхилээ һаань, яажа алфавидай гуримаар бэшэхэб?	1		
Абьян ба үзэгүүд (3 час)				
15	Үгэ юунһээ бүридэнэб?	1		
16	Түргэн ба удаан аялганууд үгын удха ондоо болгоно гү? Словарна диктант.	1		
17	Йотирована үзэгүүд ямар бэ? Фонетическэ шүүлбэри.	1		
Аялган үзэгүүдэй зүб бэшэлгэ (9 час)				
18-19	Аялганай тааралдал гэжэ юун бэ?	2		
19-20	Аялганай һубарил гэжэ юун бэ?	2		
21	Түргэн у-ү	1		
22	Удаан уу-үү. Диктант.	1		
23	Дифтонг уй-үй. Словарна диктант.	1		
24	Удаан ы-ий аялганууд үгын хана бэшэгдэнэб?	1		
25	Удаан өө-ээ аялганууд үгэ соо ямар ушарта бэшэгдэхэб? Словарна диктант.	1		
Хашалган абьян ба үзэгүүд (7 час)				
26	Хонгёо ба бүдэхи хашалганууд	1		
27	Хату ба зөөлэн хашалганууд	1		
28	Зөөлэн тэмдэг (ь) ямар үүргэтэйб? Диктант.	1		
29	Хашалган яагаад зөөлэн болоноб?	1		
30	б хашалган	1		
31	г хашалган	1		
32	д хашалган. Рассказ зохёолго.	1		
Абтаһан үгэнүүд (4 час)				
33-34	Ямар үгэнүүд абтаһан үгэнүүд бэ? Диктант.	2		
35-36	Абтаһан үгын һүүлэй аялганиее яагаад бэшэхэб?	2		
Юумэнэй нэрэ (7 час)				
37-38	Юумэнэй нэрэ гэжэ юун бэ? Сочинени.	2		
39-40	Юумэнэй нэрэ хэды юумэ тэмдэглэхэб?	2		
41-42	Тусхайта нэрэнүүд гэжэ юун бэ?	2		
43	Юумэнэй нэрын хубилха ёһо. Диктант.	1		

Үйлэ үгэ (2 час)				
44-45	Хэлэлгэ соо үйлэ үгэ хэрэгтэй гү?	2		
Тэмдэгэй нэрэ (2 час)				
46-47	Тэмдэгэй нэрэ гэжэ ямар үгэнүүд бэ? Диктант.	2		
Үгын үндэһэн. Түрэл үгэнүүд (7 час)				
48	Үгэнүүдтэ «түрэлнүүд» байдаг гү?	1		
49-50	Нэгэ үндэһэтэ үгэнүүд ямар шэнжэтэйб?	2		
51-52	Үгын үндэһэ яажа олохоб? Словарна д\т. Шүүлбэри.	2		
53-54	Адли хубитай үгэнүүд түрэл үгэнүүд гээшэ гү?	2		
Хэлэлгэ (11 час)				
55	Хэлэлгэ гэжэ юун бэ?	1		
56-57	Монолог, диалог гэжэ юун бэ? Сочинени.	2		
58-59	Текст гэжэ юун бэ?	2		
60-61	Абзац гэжэ юун бэ? Изложени.	2		
62-63	Текст ямар хубинуудта хубаажа болохоб? Зохёолго.	2		
64-65	Текст ямар янзинуудтайбайдаг бэ? Диктант.	2		
Хэлэлгын нюусанууд (3 час)				
66-68	Хэлэлгын нюусанууд. Бэшэг бэшэлгэ.	2		

Жэлэй һүүлдэ шалгалтын худэлмэри

Текстын комплексно анализ

Тэрэ гүлгэн ехээр даараһан байба. Долгор тэрэниие дулаасуулба, аяга соо шүлэ халаагаад, хэжэ үгэбэ.

Басаган тэрэ гүлгэ тэжээжэ, томо болгобо. Тэрэндэ Барда гэжэ нэрэ үгэбэ.

Нэгэтэ Долгорой газаагаа һуужа байхада, нэгэ бишыхан амитанай бархирха дуулдаба. Долгор нохойн гүлгэ олоод, гэртээ асарба.

Долгор Барда хоёр ехэ эбтэй. Олзо гүлгэн Долгорые хододоо дахаад ябадаг.

Даабаринууд:

1. Бүлэг бүхэниие удхаарнь зүбөөр холбожо, текст болгогты.
2. Текстын бүлэг бүхэн ямар мүрһөө эхилнэб? Бэшэгты.
3. Энэ текст нэрлэгты.
4. Басаганай нэрэ хэн бэ? Нэрлэгты.
5. Басаганай олзонь юун бэ? Нэрлэгты.
6. Гүлгэн хайшан гээд байгааб?
7. Басаган гүлгэндэ юу хэжэ үгөөб?
8. Басаган гүлгэндэ ямар нэрэ үгөөб?
9. Гүлгэн **бархираа** гэжэ үгэдэ синоним ологты.
10. «Бишыхан» гэжэ үгэ ямар хэлэлгын хуби болоноб? Юумэнэй нэрэ, үйлэ үгэ, тэмдэгэй нэрэ. Доогуурнь зурагты.
11. «Бишыхан» гэжэ үгэ соо түргэн аялгануудые нэрлэгты.
12. «Дулаасуулба» гэхэн үгэ үгын бүридэлөөр шүүлбэри хэгты.

13. Тусхайта юумэнэй нэрэнүүдые буулгажа бэшэгты.
14. Олзо гүлгэн Долгорые ходоодоо дахаад ябадаг гэхэн мэдүүлэл соо нэрлүүлэгшэ ологты.
15. Тэрээндэ Барда гэжэ нэрэ үгэбэ гэхэн мэдүүлэл соо хэлэгшэ ологты.
16. «Манай нохой» гэхэн хөөрөө бэшэхэ.

Багшада хэрэглэгдэхэ литература:

1. «Буряад хэлэн», 2 класс, Дылыкова Р.С.. Базаргуруева Т.Б., Дугарова Д.Б. Улаан-Үдэ, «Бэлиг», 2016 он – 195 х.
2. Буряад хэлээр, уншалгаар, буряад литератураар хурагшадай мэдэсэ, шадабари, дадал сэгнэхэ эрилтэ / Харюусалгата редакторнууд Ц.Б.Цыренова, Б.Б.Жалсанов. – Улаан-Үдэ: «Бэлиг» , 2007. – 36 х.
3. Методическа дурадхалнууд: Буряад хэлэн. 2 класс./Дылыкова Р.С.. Базаргуруева Т.Б., Дугарова Д.Б. – Улаан-Үдэ: «Бэлиг» хэблэл. 2010. – 56 х.
4. Эхин хургуулида буряад хэлэ зааха методико. /Ошоров Д.Д., Раднаев Э.Р.. Содномов С.Ц. – Улаан-Үдэ, Бэлиг, 2016. – 204х.

Хурагшадай хэрэглэгхэ литература:

1. «Буряад хэлэн», 2 класс, Дылыкова Р.С.. Базаргуруева Т.Б., Дугарова Д.Б. - Улаан-Үдэ, «Бэлиг», 2016 он – 195 х.
2. «Буряад хэлэн», ажалай дэбтэр, 2 класс, Дылыкова Р.С.. Базаргуруева Т.Б., Дугарова Д.Б. - Улаан-Үдэ, «Бэлиг», 2016 он .
3. «Буряад хэлэн» сахим ном, 2013 он

